

I Vilhelm Mobergs litterära fotspår

Följ med på en resa och upplev platser med anknytning till Vilhelm Mobergs författarskap

Författaren Vilhelm Moberg föddes år 1898 på ett soldattorp i byn Moshultamåla i Algutsboda socken. Vår folkkäre författare, som är mest känd för sina skildringar av emigrationen till Amerika, återkommer i sina romaner gång på gång till sin hembygd. Det var uppväxtmiljöerna och hembygdens människöden som gav honom inspiration till hans författarskap. Så här beskriver Vilhelm Moberg själv sin uppväxts betydelse:

"Jag är för min del starkt medveten om att min växtgrund på en stenbacke i Småland, i Uppvidinges skogsbygd, har präglat hela min livssyn."

(Författaren och hans hembygd i Algutsboda sockenbok, del 1.)

"I skrivande stund anno 1968 betraktar jag mina nio år på soldattorpets stugbacke som den lyckligaste delen av min levnad."

(Där jag sprang barfota i Berättelser ur min levnad.)

1 DUVEMÅLA

Här föddes Vilhelm Mobergs mormor Johanna, och han besökte gärna gården under sina turer i hembygden. Mitt emot platsen för mormoderns hus ligger Rundqvistagården – ett gammalt bondehem, där tiden tycks ha stått stilla i ett sekel. Sommartid finns här café och utställningar samt guidade visningar. **Spår i litteraturen:** *Ut-vandrarna* (Kristina kom från Duvemåla), novellen *Doktorn från Duvemåla* (tryckt i samlingen *Värplöjning*).

2 SJÖKVARN

En herrgårdsbyggnad som Vilhelm Moberg såg i ungdomen, han var bl a på midsommardans där. I närheten ligger Getasjökvarn kraftstation som uppfördes 1914 och är i drift än idag. I källaren finns den gamla kraftstationen med sina maskiner bevarade. **Spår i litteraturen:** *Rid i natt!* (Förebilden till herresätet Ubbetorp. Också byarna i grannskapet nämns i boken, Humlebäck, Getasjö, Ryggamo, Grimmagärde, Rostock).

3 GETASJÖ

Vilhelm Moberg bodde som skogsarbetare här en tid, inackorderad på torpet Brånahult. **Spår i litteraturen:** *Skogsarbetare* (tryckt i *Småländskt folkliv*).

4 RÖRSHULT

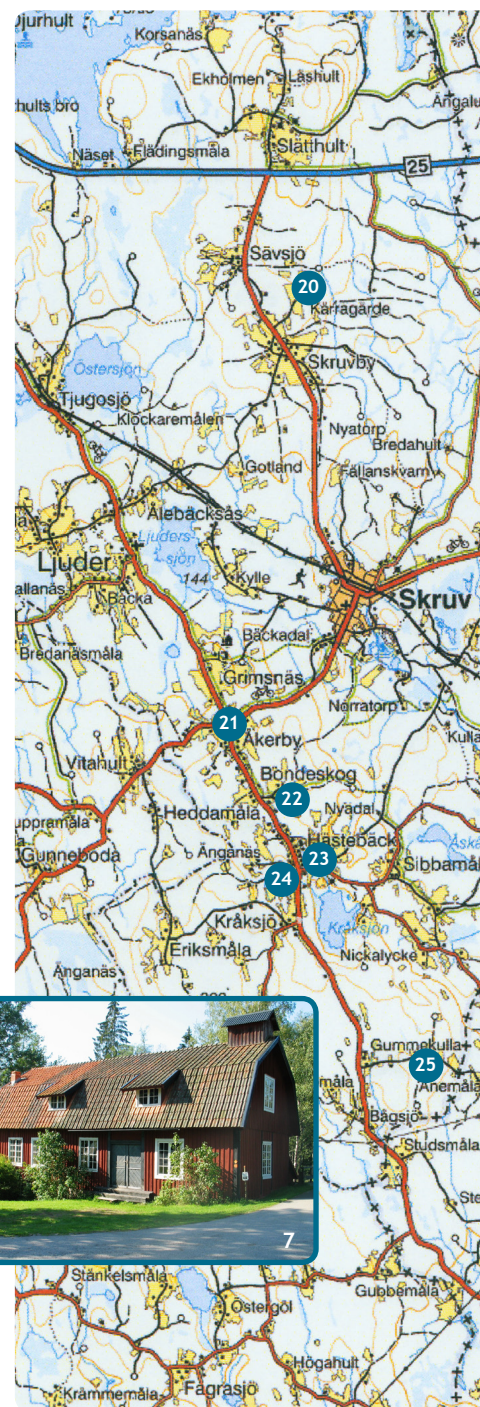
Här låg soldattorpet som Vilhelm Mobergs farfarsfar Nils Thor och farfar August Thor brukade. **Spår i litteraturen:** *Soldat med brutet gevär* (soldaten Sträng blev blind och dog ung av sockersjuka, liksom Mobergs farfar August Thor) och *Farfarsfar i Berättelser ur min levnad*.

5 LIDAHULT

Lidahult var en gång socknens fattigård. Vilhelm Mobergs gudmor Augusta Nyström var gift med föreståndaren här, en tidigare soldat, och Vilhelm Moberg fick nog intryck härifrån i barndomen. Lidahults äng är ett naturreservat och riksintresse för naturvård i Kalmar län. På slätterängen finns en ängslada, också kallad ängahus. **Spår i litteraturen:** *Mans kvinna* (inledningskapitlet belyser ett fattighjons öde) och *Jungfru Maria* (tryckt i *Värplöjning*).

6 ALGUTSBODA KYRKA

Barndomens kyrka, besökt vid gudstjänster med familjen och vid konfirmationsläsningen. Vilhelm Mobergs föräldrar och två av systerarna är begravda här. Kyrkan invigdes 1770 och ersatte då en medeltida kyrka. Glaskonstnären Erik Höglund har designat glasfönstren. **Spår i litteraturen:** *Gammaldags julotta* (tryckt i *Den riktiga jultomten*

och *Värplöjning*), *Raskens* (om soldaternas roll vid gudstjänsten), *Herrans bordsgäst* (i *Berättelser ur min levnad*), *Soldat med brutet gevär* (om soldaten Strängs begravning, om folklivet på kyrkbacken med utdelning av politisk propaganda) och *Sänkt sedebetyg* (om en begravning).

7 SUTAREKULLA KVARN

En av de största kvarnarna i Algutsboda socken från 1800-talet till 1962. **Spår i litteraturen:** *Rid i natt!* ("skogstjuven" Ygge hämtar mjöl i kvarnen).

8 BIDALITE VÄGSKÅL

Vid detta vägsål fanns en gästgivargård redan på 1600-talet, där det gula huset ligger idag. Här har också funnits en affär. **Spår i**

litteraturen: *Rid i natt!* (huvudpersonen Svedje besöker Bidalite.)

9 ERIKSMÅLA MARKNADSPLOTS

Vilhelm Moberg skall många gånger ha besökt både vår- och höstmarknader här. Marknadsplatsen är dokumenterad från 1683 då Konga Companie af Calmare Regemente började använda platsen som uppställning för soldaterna före avmarschen till Hulfsfred, där de skulle exercera. År 1830 gavs tillstånd till att hålla höstmarknad i Eriksmåla och år 1842 fick man även en vårmaknad. Marknadsplatsen är ett riksintresse för kulturmiljövården och har en av regionens bäst bevarade längor av marknadsbodas. Den anrika marknads-

platsen används fortfarande för marknader. **Spår i litteraturen:** *Raskens* (om soldat Rasks marknadsaffärer) och *Långt från landsvägen* (också om marknadsaffärer).

10 RÄVKULLEN I BÖKEVARA

Gammal festplats, som Vilhelm Moberg besökte i ungdomen. Idag finns en bygdegård med dansbana på platsen. Byn Bökevara är riksintresse för kulturmiljövården. Namnet kommer av "böke" bokskog och "vara" odling på höjd. Byn är ett exempel på gammalt kulturlandskap med hamlade träd, odlingsrösen och stenmurar och erbjuder vacker utsikt åt söder. I byn finns en kölna (malttork) bevarad. **Spår i litteraturen:** *Långt ifrån landsvägen* (om

majld på "Rävakullen") och *Brudarnas källa* (spelmannen Anders Eriksson hörde i Bökevara ett stycke, som han sen kallade Bökevara-polkan).

11 HÖGAHULT

Här passerade Vilhelm Moberg många gånger på vägen mellan Moshult och Algutsboda. På söderslutningen i utkanten av byn finns en vacker naturskyddad löväng med ovanligt rik flora, bland annat orkidén Sankte Pers nycklar. Ängen är naturminne och sköts genom slåtter och hamling. **Spår i litteraturen:** *Sista brevet till Sverige* (en berättad historia om soldaten i Höгахult), *Soldat med brutet gevär* (om den branta backen "Hägerhults lid" som är Höгахults lid).

12 SUTAREMÅLA VÄGSKÄL

Också en plats som ofta passerades av Vilhelm Moberg mellan Moshult och Algutsboda. **Spår i litteraturen:** *Soldat med brutet gevär* (slagsmålet efter konfirmationen, när Valter Sträng trakasserats för "morsans kängor").

13 MINNESSTENEN

Här låg soldatstugan, Vilhelm Mobergs barndomshem. Stugan revs 1924. Minnesstenen restes 1970 av Algutsboda hembygdsförening och byborna. Förbi platsen rinner Bjurbäcken. **Spår i litteraturen:** *Där jag sprang barfota* (i *Berättelser ur min levnad*), *Soldat med brutet gevär*, *Pojken och gäddan* (tryckt i *Vårplöjning*), *Din stund på jorden* och *Sänkt sedebetyg*.

14 MOSHULTAMÅLA GAMLA SKOLA

Vilhelm Mobergs barndomsskola är flyttad från Påvelsmåla till denna plats i Moshultamåla. Skolhuset är idag museum med en inredd skolsal och en samling om Vilhelm Mobergs författarskap. Vilhelm Moberg bodde strax intill från nio års ålder, när familjen flyttade till moderns föräldragård. Utsikten från platsen är vidsträckt. **Spår i litteraturen:** *Skolan i skogen* (i *Berättelser ur min levnad*) och *Sänkt sedebetyg* (om skolans värld och om utsikten över Lidalycke by).

15 PESTKYRKOGRÄDEN

Kyrkogården anlades under den stora pestepidemin som hemsökte Sverige 1710-1713. Närheten till denna på samma gång lockande och kusliga plats så nära barndomshemmet måste ha satt sina avtryck i den unge Mobergs fantasi. Skildringen av pestens härjningar återkommer i hans diktning. **Spår i litteraturen:** *Brudarnas källa* och novellen *Den hemska julgästen* (tryckt i *Den riktiga jultomten*).

16 MODALA GLASBRUK

Vilhelm Moberg arbetade här som elvaåring. Glasbruket grundades 1894 men redan 1914 gick det i konkurs. Tillverkningen bestod av enklare hushållsglas. Idag är bara stenfoten till sliperiet och hyttgrunden kvar. **Spår i litteraturen:** *Soldat med brutet gevär* (skildring av livet i Ljungdala hytta).

17 MOSHULTS TORVMOSSE

Också här arbetade Vilhelm Moberg i unga dagar. **Spår i litteraturen:** *Soldat med brutet gevär* (Mobergs egna erfarenheter initierade beskrivningen av slitet på Fågeltuva fly).

18 JÄRNVÄGSSTATIONEN MOSHULT

En mötesplats för barn och ungdomar under Vilhelm Mobergs tid. **Spår i litteraturen:** *Soldat med brutet gevär* (om en avresa till Amerika) och *Din stund på jorden* (även om avresa till Amerika men också om ett återbesök i barndomens värld).

19 KVARNBÄCKEN

Gränsbäck mellan Kalmar och Kronobergs län. Bäckfåran bildar också gräns mellan Algutsboda och Ljuders socknar. **Spår i litteraturen:** *Utvandrarna* (Det var i Kvarnbäcken som drängen Robert, på väg till sin drängtjänst hos Aron på Nybacken, låtsades vara drunknad).

20 KÄRRAGÄRDE

Spår i litteraturen: *Utvandrarna* (centrum för sekten åkianerna, "Villfarelsens hemvist i Ljuder". Danjel Andreasson ordnade nattvard i sitt hem i Kärragärde).

21 ÅKERBY VÄGSKÄL

Mötesplats för Amerikaresenärer. Ljuders hembygdsförening har här rest en minnessten över socknens utvandrare. På stenen ena sida visas den gamla kartan över Ljuder socken, som beskrivs i Sista brevet till Sverige. **Spår i litteraturen:** *Utvandrarna* (kyrkvården och handelsmannen Per Perssons hem. Den stora oxeln vid vägskalet blåste omkull i början av katastrofåret 1848. Bokens sexton utvandrare samlas där).

22 KORPAMOEN

Den lilla gården "Drängatorpet" på ett sextondels mantal kan ha varit förebild för Korpamoen i *Utvandrarna*. Här passerade Moberg som pojke ofta med sin far, när denne skulle hämta ut sin lön på Åkerby Södergård. Gårdens ägare var bekant med Mobergs far. Hela familjen på gården utvandrade till Amerika över flera år.

23 HÄSTEBÄCK

Spår i litteraturen: *Utvandrarna* (granngård till Karl Oskars gård Korpamoen. Bonden Jonas Petter utvandrade härifrån, trött på tjugo år av gräl med sin hustru).

24 KRÅKSJÖ

I byn finns ett bönhus (Kråksjö gamla skola), där en litteraturförening bildades och till detta bibliotek vandrade den läshungrande Vilhelm Moberg varje lördagskväll. Vid Kråksjöns strand låg "Kråksjö säteri", i *Utvandrarna* ägt av löjtnanten och riddaren Paul Rudenberg. **Spår i litteraturen:** *Brodd* i *Berättelser ur min levnad* (om Mobergs besök i biblioteket), *Utvandrarna* (En dröm för utvandrar Robert var att köpa Kråksjö sedan han funnit guld i Amerika) och *Sista brevet till Sverige* (Ulrika berättar hur hon av löjtnanten på säteriet erbjöds mat och konanter för sin modersmjölk åt herrskapets nyfödde son).

25 IDEMO

Spår i litteraturen: *Utvandrarna* (Här bodde kloka gumman Berta i Idemo, där Kristina sökte bot för benröta. Berta anlätades också för att rädda flickan Anna, som förätit sig på kornmjölsgröt).

26 KLASATORPET

Inspelningsplatsen för filmatiseringen av romanen *Utvandrarna*. I filmen av Jan Troell utgör ena huset Karl-Oskars föräldragård Korpamoen. I ladugården finns Kristinas gunga från filminspelningen.

